

[Justitsministeren.]

idet prøveløsladelse forudsætter, at det drejer sig om en tidsbestemt straf, og der er ikke rejst spørgsmål om at indføre prøveløsladelse for livstidsfanger.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om forlængelse af byggestattelovgivningen og forslag til lov om ændring i lov om leje.

Valgt blev: *Ingvar Dahl, Eimer-Jensen, Poul Hansen (Svendborg), Horn, Carl P. Jensen, Kai Jensen, Kjældgaard, Holger Larsen, Lorentzen, N. Chr. Christensen, Jørgen Gram, Thisted Knudsen, Paabøl, Aksel Møller, Erna Sørensen, Thestrup og Kirsten Gloerfelt-Tarp.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om familiefideikommissers overgang til fri ejendom.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1489; fremsættelsen findes i tidenden sp. 2235).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Erhard Jakobsen: Det foreliggende lovforslag tilsigter, som udtrykt af den højtærede justitsminister ved fremsættelsen, at afskaffe de særlige arveregler, der gælder for de såkaldte familiefideikommissar, hvis typiske træk er, at en enkelt person i slægten arver alt, hvad fideikommisset omfatter.

Jeg tror, den højtærede justitsminister har bedømt stemningen i det høje ting overfor det her foreliggende lovforslag rigtigt, når han i sin skriftlige fremsættelse udtaler en formodning om, at forslaget næppe vil sætte sindene i særlig stærk bevægelse.

Forslagets principper ligger ganske vist tæt op ad det lovforslag, der i 1919 gjorde ende på fideikommissgodser og dertil hørende kapitaler, et lovforslag, som på den tid i høj grad satte sindene i bevægelse.

Men såvel den samfundsmæssige betydning af det her foreliggende lovforslag som baggrunden for dets fremsættelse er jo helt anderledes end ved forslaget i 1919.

Jeg skal blot nævne, at det dengang drejede sig om et så vigtigt og omstridt samfundsspørgsmål som at ændre ved en jordfordeling, der gav ca. 80 adelsfamilier lige så stort et areal, som der var til rådighed for ca. 150 000 husmænd. Det foreliggende lovforslag har ganske vist også noget med 80 at gøre, idet jeg forstår, at det drejer sig om ca. 80 familiers forhold, men det drejer sig i det hele kun om en værdi på ca. 35 mill. kr., oven i købet devaluerede kroner. Og der er, såvidt jeg kan skønne, ikke megen basis for politisk modsætning i det foreliggende lovforslag.

Mit parti kan naturligvis fuldtud tiltræde, at der sker en lovgivning i denne retning, hvorved man giver den nuværende besidder fri dispositionsret over en del af fideikommisset og første successor fri dispositionsret over resten, når han træder til. Det er ganske i overensstemmelse med vore principielle synspunkter. Mit parti tilsigter netop at skabe så lige startmuligheder som muligt i samfundet.

De ord, som Tscherning i sin tid anvendte i den grundlovgivende forsamling om foreteelser netop af denne art, om det uheldige i, at en ung mand, om han så opførte sig aldrig så stympertagtigt, dog altid kunne regne sikkert med at være ejer af en formue — de ord kan vi skrive under på den dag i dag, og det kan vel de fleste i dette høje ting.

De synspunkter, som den konservative ordfører, hr. Ulrich, i 1919 gav udtryk for, vil næppe få megen tilslutning i dag. Duværende justitsminister Zahle udtalte en forhåbning om, at han engang måtte se en lov, en fortsættelse af 1919-loven, der gjorde ende på de pengefideikommissar, som han anså for endnu mere urimelige end fideikommissgodserne. Da sagde Ulrich, at om en sådan lov nogensinde gennemførtes, da kunne man lige så godt ophæve al arveret.

Som sagt, det synspunkt vil næppe få mange underskrifter i dag og deles i alt fald vel næppe af den ærede ordfører for det konservative folkeparti. Der er ændret meget siden 1919 både i principper og i de

[Erhard Jakobsen.]

praktiske forhold, som lovforslaget her tager sigte på.

De synspunkter, som ligger bag oprettelsen af pengefideikommiss — først og fremmest ønsket om at se slægtens navn omgivet af en vis anseelse, fremskaffet gennem opretholdelse hos i alt fald et af slægtens medlemmer af en vis høj levestandard — vil nok forekomme de fleste noget antikverede. Der hersker vist i dag snarere den ret udbredte opfattelse, at opretholdelse af en rigmandsklasse gennem særlige arveordninger er uønsket.

Men selv de, der stadig måtte ønske de tilstande bevaret, som pengefideikommissordningen sigter på, bliver jo tvunget til at erkende, at fideikommissernes betydning er blevet udhulet i ganske stort omfang. 2 eller måske rettere 2½ verdenskrig og en række dermed følgende økonomiske rystelser har forringet den henlagte kapitals afkastningsværdi så meget, at der i mange tilfælde slet ikke kan opretholdes nogen særlig høj levestandard. Tilbage bliver derimod ulemperne ved ordningen, herunder naturligvis skatten af formuen. Det er vel på denne baggrund, ønsket om ophævelse af den gældende ordning er fremkommet fra nogle af besidderne selv. Også dette forhold skulle formentlig bidrage til at lette lovforslagets gang gennem det høje ting.

Ganske vist har fideikommissbesidderne udtrykt ønske om en frivillig ordning — kan man forstå på de medfølgende bemærkninger — medens lovforslaget påbyder ophævelse som samfundsmæssig tvangsforanstaltning. Her er muligvis en sag, vi kan få lidt diskussion om.

Mit parti har afgjort sympati for lovforslagets fremgangsmåde. Skal der fra samfundets side træffes foranstaltninger til ophævelse af pengefideikommiss, bør det vel ske udfra de samfundsmæssige betæneligheder ved en ordning, der ikke modsvarer nutidens indstilling. Men så må ophævelsen naturligt omfatte alle de ordninger, der strider mod denne indstilling, og ikke bare

dem, hvor besidderne selv har interesse i at få dem ophævet. Måske ville man derved netop få lov at bevare nogle af de ordninger, der allermost strider mod nutidens opfattelse.

For mig at se bliver den vigtigste opgave for os at få fastlagt det område, vi her skal lovgive for. På den ene side skal vi som sagt have alt med, der strider mod nutidens opfattelse af ret og rimelighed. På den anden side skal vi heller ikke have mere med. At legatordninger, herunder familieleger, ikke skal med, er klart udtrykt i lovforslaget. I det hele taget synes jeg, der er grund til at komplimentere den højtærede justitsminister og hans medarbejdere for deres bestræbelser på at give såvel loven som de medfølgende redegørelser en klar afværgelse og et fyldestgørende indhold.

Jeg vil gerne sige et par ting med hensyn til båndlæggelse af arv. Jeg forstår af bemærkningerne til lovforslaget, at udtalelserne i folketingets betænkning vedrørende den nye grundlovs § 84 har været afgørende for formuleringen på dette område. Herefter skulle lovforslaget altså ikke vedrøre båndlæggelse af arv for personer, der lever ved testators død, samt en ufødt generation. Jeg har forstået bestemmelserne og kommentarerne således, at testator herefter har ret til at båndlægge kapital for en ganske bestemt person indenfor denne endnu ufødte generation.

I professor Stig Juuls afhandling, der er nævnt i bemærkningerne, om „Fideikommissarisk Substitution“ er der gjort rede for nogle svenske retsregler på dette område. De indeholder, såvidt jeg har forstået professorens redegørelse, på side 85 et udtrykkeligt forbud imod, at der gøres forskel på søskende i den ufødte generation. Professoren selv giver i sine afsluttende bemærkninger på side 258 udtryk for den opfattelse, at man ikke i dansk ret bør følge den svenske regel på dette område, idet han finder det rimeligt, at testator får en vis adgang til at disponere på denne måde, navnlig, mener professoren,

[Erhard Jakobsen.]

hvor det drejer sig om en mindre formue, idet testator da kan foretrække at give en enkelt person en virkelig økonomisk bistand, fremfor at formuen deles i en række mindre lodder. Professoren er af den formening — og når jeg citerer ham, er det, fordi det fremgår af bemærkningerne, at han har været med ved udarbejdelsen — at det for samfundet er af nogen værdi, at en mindre formue ikke straks ved rentenydelsens ophør opdeles i en række småbeløb, der eventuelt trækkes ud af en eller anden investering og i stedet medgår til forbrug. Jeg vil ikke benægte, at der kan være noget rigtigt i dette synspunkt, men jeg kan ikke rigtig lide, at man stadig kæler lidt for meget for denne gøgeunge, som Zahle i sin tid talte om, og det gør man, så længe man giver mulighed for forskelsbehandling af søskende; men hvis grundlovens § 84, som det ser ud til, giver mulighed for i fremtiden at båndlægge kapitaler på den måde, er der vel ikke nogen mening i, at vi ved denne lov behandler allerede eksisterende båndlæggelser anderledes.

Den måde, hvorpå man fordeler fideikommisset mellem den nuværende besidder og første successor, kan der næppe rejses indvendinger imod. Man har stort set fulgt samme regler som ved lensafsløningsloven.

Lovens tekniske enkeltheder iøvrigt finder jeg ingen anledning til at gå ind på. Jeg kan dog ikke lade være med lige at omtale afgiftsbestemmelsen. Man har fastsat en afgift, der skulle skaffe dækning for de med afsløningen forbundne udgifter. Man har altså ikke ønsket nogen egentlig afgift til det offentlige således som ved lensafsløningen. Jeg er indforstået med, at den omstændighed, at den gamle grundlov indeholdt et løfte om lensafsløning, har kunnet motivere en fremgangsmåde ved lensafsløningen, som ikke vil være anvendelig i det foreliggende tilfælde, når den nye grundlovs § 84 indskrænker sig til forbud mod nye pengefideikommissers uden at give løfte eller påbud om ophævelse af de bestående.

Ved gennemlæsning af forhandlingerne vedrørende 1919-lovens afgiftsbestemmelser vil man se, at lovgiverne dengang fandt en begrundelse for den høje afgift deri, at den, der fik lenet til fri ejendom, fik en begunstigelse fra det offentlige, hans formue blev

mere værd. Jeg kan ikke rigtig overse, om man kan anlægge samme betragtning ved pengefideikommisserne, men jeg har villet gøre opmærksom på synspunktet, som forøvrigt blev fremsat af venstres daværende ordfører, Brorsen. Hans udtalelse lød ordret — den står i rigsdagstidenden 1918—19 sp. 3740 —:

„Man kan absolut hævde, at i det øjeblik lenene går over til fri ejendom, vil det for den nuværende besidder betyde, at hans formue går ikke så lidt i vejret.“

Jeg er ganske klar over, at der ikke er meget at hente for finansministeren her; men lidt har også ret. Hvis man ellers skulle finde en rimelig begrundelse for en afgift ud fra den nævnte motivering, vil finansministeren nok ikke være ked af det.

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale det foreliggende lovforslag. De synspunkter, lovforslaget indeholder, forekommer mig sympatiske, og formuleringen bærer præg af et dygtigt forarbejde; det vil sikkert gøre lovforslagets behandling her i det høje ting ret smertefri. Jeg forudsæ, at de efterfølgende ordførere, hvis juridiske kyndighed er større end min, kan finde enkeltheder, som bør drøftes nærmere i udvalg, og det kan jo også være, at vi i de kommende dage vil høre et og andet fra offentligheden, som der kan være grund til at tage med i overvejelserne. Mit parti ser naturligvis gerne, at lovforslaget kommer til drøftelse i et udvalg.

Paabød: Jeg skal ikke nægte, at jeg fra første færd har næret betænkeligheder ved dette lovforslag. Disse betænkeligheder er ikke blevet mindre, efterhånden som jeg har arbejdet med problemerne, og de bemærkninger, som ledsager lovforslaget, har ikke været egnet til at fjerne dem.

Jeg deler ikke den betragtning, som anføres i bemærkningerne til lovforslaget: at når man ved den nye grundlovs § 84 har gennemført ubetinget forbud mod fremtidig oprettelse af fideikommissers, skulle der også deri ligge, at det vil være urimeligt at opretholde de bestående. Ved grundloven er der givet en bestemmelse for fremtiden, der sætter bom for en videre udvikling, som ikke stemmer med nyere tankegang, men dermed er i og for sig ikke givet, at man også skal gå til afskaffelse af en ord-

[Paabøl.]

ning, der har bestået gennem generationer, og som hviler på private viljeserklæringer, som ved deres oprettelse var fuldt lovlige. Der er jo ingen arvinger, som nu tilside-sættes. Kapitalen og nydelsesretten har ikke på noget tidspunkt været betragtet som tilhørende andre end den, der ifølge fundatsen var berettiget, og derfor skuffer man ingen berettiget forventning ved at opretholde de nuværende pengefideikommissis. Om det vil være rigtigt at ophæve de bestående fideikommissis, må underkastes selvstændig prøvelse og vurdering udfra de reale grunde, som måtte tale derfor.

Når man ved loven af 4. oktober 1919 ophævede jordegods-fideikommissis, var der en stærk samfundsinteresse heri, nemlig en passende jordfordeling. Sådanne samfundsinteresser er ikke knyttet til ophævelse af pengefideikommissis. Pengefideikommissis frembyder ikke, hverken ved deres antal eller de kapitaler, der rådes over, noget samfundskonomisk problem. Man har rejst det spørgsmål i bemærkningerne, om det er rimeligt, at en enkelt søn går frem for en anden søn eller datter, eller legatet går over til en fjernere slægtning med forbigåelse af døtre og yngre sønner. Jeg mener ikke, at dette synspunkt kan være afgørende, fordi de nuværende besiddere som sagt ikke har nogen ret til og ikke har begrundet forventning om at komme til at råde over de kapitaler, det drejer sig om. Dansk Kvindesamfund har været virksom udfra synspunktet ligestilling af kvinder og mænd med hensyn til succession — det er jo ofte således, at kvinder er forbigået i oprettelsesbrevet — men da der ikke er tale om nogen ret til selve kapitalen, men om en legatnydelse, mener jeg ikke, at synspunktet er så forfærdelig afgørende.

Der er altså ikke samfundshensyn knyttet til løsningen af dette spørgsmål. Det eneste hensyn, der er, er hensynet til besidderne, og jeg mener, at dette vejer ret tungt, fordi der er sket en væsentlig udhuling af de værdier, det drejer sig om. Kapitalen har været anbragt i pantebreve og obligationer, og værdien er blevet udhulet ved en inflation, som er fremmet ved de to verdenskrige, som disse stiftelser har oplevet. Arveafgifterne har gjort et betydeligt indhug i kapitalen, idet arveafgiften udredes

af formuen og ofte har været meget betydelig, når legaterne er gået over til fjernere slægtninge.

De snævre bånd, der er for anbringelses-måden, har hindret en passende frugtbar-gørelse af kapitalerne, og da besidderne betaler formueskat af de kapitaler, som de har rentenydelsen af, har det ofte været sådan, at de beskedne indtægter, kapitalen har afkastet, næppe har kunnet dække skatterne. Derfor mener jeg, at hvis man ikke går til afskaffelse af pengefideikommissis, så må man under alle omstændigheder nå frem til at muliggøre en passende frugt-bargørelse af kapitalen ved at løse de bånd, der er for anbringelsen. Kapitalen må kunne anbringes værdifast og på en sådan måde, at den giver en passende afkastning. Men jeg mener ikke, at dette hensyn fører videre.

Der har været et stærkt ønske blandt besidderne om ophævelse af den båndlæ-gelse, som finder sted med hensyn til disse kapitaler. Det kan jeg godt forstå, fordi besidderne naturligvis er interesseret i at få kapitalen i hænde, men det kan ikke være afgørende, for heroverfor står hensynet til stifterne.

Jeg mener i og for sig, at hele dette spørgs-mål passende kunne udskydes til behandling i forbindelse med arvelovskommissionens forslag, som vi nok inden længe kommer til at tage stilling til. Jeg mener ikke, det vil være praktisk at løse dette spørgsmål isoleret. Man kan sige, det er et begrænset spørgsmål, som kan løses for sig, men jeg mener dog, det hænger nøje sammen med spørgsmålet om familielegater og spørgs-målet om båndlæggelse i det hele taget. Om der er nogen grund til at plukke i arvelov-givningen på den måde, som det her er sket, står jeg noget tvivlende overfor. Naturligvis må samfundet være berettiget til at foretage en korrektion af private legatstifters vilje. Det har også altid været fastslået. Selv Anders Sandøe Ørsted, som levede under en meget stærkere individualistisk samfunds-ordning, end vi gør i dag, var klar over dette. Han skrev i sin tid en afhandling om rege-ringens ret til at ophæve en stiftelse, som en privatmand har oprettet, hvori han går ind for, at staten, når den sikrer gennem-førelsen af de testamentariske viljesbestem-melser, må være berettiget til, hvis disse viljesbestemmelser er kommet afgørende ud

[Paabel.]

af kontakt med tiden, at foretage ændringer, men — det fremhæver han også — der må udvises stor varsomhed, når det drejer sig om selve formålet med disse viljeserklæringer.

Mindre betænkeligt er det, når det drejer sig om forvaltningsmåden, om kapitalernes anbringelse. Spørgsmålet er altså det, om man af hensyn til besidderne af pengefideikommisserne skal skride til fuldstændig frigivelse af kapitalerne, eller om man kan foretage en justering eller fastsætte regler for en ændret anbringelsesmåde, som imødekommer det berettigede krav, man har til en passende frugtbargørelse af disse kapitaler.

Der rejser sig også i forbindelse hermed spørgsmålet om en passende afgrænsning overfor familielegater. Jeg mener, man må være nogen betænkelighed ved i for høj grad at tilsidesætte private legatstifters vilje. Der stiftes jo også i dag betydelige legater, og hvis man fra lovgivningsmagtens side er tilbøjelig til at ændre på private viljeserklæringer, så vil det let medføre, at man holder sig tilbage med hensyn til at stifte legater i fremtiden. Jeg mener, at spørgsmålet må underkastes en meget nøje prøvelse i udvalget, og jeg tror, at man bliver nødt til at grave et spadestik dybere, end man har gjort med lovforslaget her. Jeg forbeholder mig mit partis stilling til sagen, når en sådan behandling har fundet sted.

Hanne Büdtz: I den nye grundlov af 1953 er det bestemt, at foruden at man ikke mere kan oprette len, stamhuse og fideikommissgodser, kan heller ikke familiefideikommiss oprettes. Det var en konfirmation af den praksis, at der ikke er givet bevilling til oprettelse af familiefideikommiss, det vil sige navnlig af pengefideikommiss, siden 1912—13. Når nu pengefideikommiss er en familieformue, som ikke ejes af nogen person, men derimod af en slægt og altså kun besiddes af den enkelte, forsåvidt som vedkommende oppebærer rentenydelse, så må man se på, hvordan forholdet ligger i dag, efter at den højtærede statsminister i sin trontale havde bebudet, at der ville blive fremsat det lovforslag, som nu foreligger, om en afløsning. Jeg mener ikke, man kan vurdere sagen uden at se på, hvordan grundloven af 1849

og senere af 1915 behandlede dette spørgsmål. I modsætning til den nuværende grundlov påbød den gamle grundlov ophævelse af len, stamhuse og fideikommissgodser. Der er ikke noget krav om ophævelse i den nuværende grundlov, og det stod også meget længe i den gamle grundlov, før det blev virkeliggjort. Årsagen til, at man dengang gik til lensafløsningen i 1919, var, at man manglede jord til udstykning. Det var det, der gav stødet, og det var det, der skabte afløsningen.

Det, der var grundlaget for, at de gamle fideikommissgodser blev oprettet, var, at man ønskede at bevare disse godser og den dertil hørende formue samlet i familiens, i slægtens, eje, og det har utvivlsomt bidraget til at opretholde mange kulturelle værdier, som ikke havde kunnet eksistere uden disse bestemmelser. Det var altså ønsket om at bevare en vis glans omkring en særlig familie, omkring slægten og også omkring navnet hos denne familie, der i sin tid var årsagen til oprettelsen af pengefideikommisserne, og de mange argumenter, der blev anført omkring lensafløsningen i 1919, netop for at bevare et gods og den dertil hørende kapital som midtpunkt for familien, kan mit parti godt forstå. Vi mener blot, at de samme argumenter ikke kan anføres i dag for en eventuel bevarelse af pengefideikommisserne. Pengefideikommisserne har nemlig, i alt fald i teorien, kunnet oprettes indtil i dag. Jeg sagde før, at der ikke har været givet kongelig eller justitsministeriel konfirmation på dem, men man kan tænke sig, at de er oprettet uden konfirmation; det har der ikke været noget i vejen for. Mit parti kan godt se det naturlige i, at man i en slægt ønsker at bevare ejendom og kapital samlet for slægten, men på den anden side er vi klar over, at synspunktet ikke kan gøre sig gældende overfor de fideikommiss, der nu kun består af kapitaler, fordi de forudsætninger, der var tilstede, da man samlede kapitalen og bandt den for slægtens fremtid, ikke er tilstede i dag. Det var en forudsætning, at kapitalerne dels kunne bevares, dels havde en vis størrelse.

Nu er disse kapitaler blevet ganske uhyggeligt angrebet; det gælder ikke alene deres størrelse, men også deres værdi, således som nogle af de andre ordførere allerede har

[Hanne Budtz.]

været inde på det. Navnlig kronens devaluering, men også eengangsskatterne har ramt disse kapitaler, og arveafgifterne berører dem gang på gang væsentlige dele af deres indhold. Ikke mindst hvor besiddelsen er gået over ikke til f. eks. en søn, men en fætter eller fjern slægtning, har arveafgiften været betydelig, og de enkelte besiddere har forøvrigt måttet betale formueskat, selvom de ikke kunne disponere over formuen. Jeg har også forstået på åbningstalen, at man kan frygte yderligere forslag om større arveafgift, ikke mindst for større kapitalers vedkommende; enhver kan derfor indse, at der ikke længere er mulighed for at bevare kapitalen i dens fulde størrelse. Der er i høj grad tale om bristede forudsætninger for det oprindelig oprettede fideikommis.

Den væsentligste årsag til, at mit parti mener, der er grund til at gå ind for dette lovforslag, er, at vi kan anerkende principperne i det og synes, at der ligger et væsentligt moment deri, at en fideikommisbesidder er afskåret fra at øge kapitalen. Der er særlig strenge regler for kapitalens anbringelse i ganske bestemte værdipapirer, statsobligationer og visse kreditforeningsobligationer, en praksis, der udøves gennem justitsministeriet og stammer fra kancelliets tid. Under den sidste verdenskrig blev mange 4½ pct.s obligationer udtrukket i forbindelse med konverteringerne, og der måtte indkøbes 3½ pct.s obligationer til næsten parikurs. Det siger sig selv, at afkastningsevnen for de bestående fideikommissers er yderst ringe; det er uproduktivt for familierne at have sådanne kapitaler stående. Man kan sige, at alt i alt må det være særdeles tvivlsomt, om opretteren af fideikommisset, om han havde kunnet forudse de økonomiske forhold i dag, overhovedet ville have oprettet det.

Den ærede ordfører for socialdemokratiet nævnte, at arvelovskommissionen i sin betænkning har udtalt, at man i nutiden ikke er interesseret i at opretholde en arvelig rigmandsklasse. Det er ikke et synspunkt, der er afgørende for mit parti, men jeg kan nævne, at arvelovskommissionen udtaler følgende — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„I nutiden, hvor forholdene veksler så hurtigt, at bestemmelser, som er fornuftige på det tidspunkt, hvor de træffes, snart kan vise sig at være mindre hensigtsmæssige, synes det i det hele ikke heldigt, at testamentariske dispositioner kan træffes med virkning for en altfor fjern fremtid.“

Her peges der også på de bristede forudsætninger for opretteren af pengefideikommisset.

Man ser da også nutildags hyppigt, at fremsynede oprettere af testamenter, der overgiver deres efterladenskaber til legater, giver legatbestyrelsen en vidtstrakt bemyndigelse, netop fordi samfundsforhold og økonomiske forhold veksler så meget, at det formål, man havde med oprettelsen af testamentet eller legatet, i en fjern fremtid ikke længere har gyldighed eller ikke lader sig opfylde.

Man stilles i denne sag hyppigt overfor den påstand, som også det ærede medlem hr. Paabøl var inde på, at den særlige succession er en uretfærdighed overfor enken og de yngre børn, hvadenten det er sønner eller døtre; de fleste pengefideikommissers er oprettet med agnatisk succession, d. v. s. alene for mandlige successorer, selvom en del har både agnatisk og kognatisk succession. Mit parti forstår tilfulde de følelser, der gør sig gældende, når rentenydelser ved besidderens død unddrages enken og de yngre børn, måske alle børnene, men jeg må give det ærede medlem hr. Paabøl ret i, at det er et juridisk ikke særlig holdbart argument, fordi man ved tiltræden af pengefideikommissets rentenydelse er ganske klar over dette forhold. Vi kan på den anden side godt se, at det i praksis i dag, ud fra helt andre samfundssynspunkter, virker stødende, at en enkelt af en søskendeflok fra starten får betydelig større økonomiske fordele end de andre. Navnlig vil jeg mene — og mange med mig — at det i dag virker fuldstændig forældet, når døtre er udelukket fra succession, sådan som det ofte er tilfældet med erektionspatenterne. I dag ønsker forældre, at deres sønner og døtre stilles lige uddannelsesmæssigt og økonomisk.

I dag har de fleste af fideikommisbesidderne udtrykt ønske om afløsning. Det er

[Hanne Budtz.]

naturligvis også et væsentligt argument, men på den anden side må det tilføjes, at en mindre gruppe af fideikommissbesiddere ikke kan være interesseret i afløsningen, nemlig sådanne, hvis pengefideikommiss er anbragt i deres jord, i deres gods. Det er klart, at i disse tilfælde vil det være vanskeligere for den søn, der senere som arving skal overtage godset, til den tid at udrede en stor kapital til søskende. Jeg mener, det vil være rimeligt, om disse besidderes synspunkter bliver taget frem under en udvalgsbehandling, og at vi drøfter mulighederne for en særbehandling af disse fideikommiss.

Spørgsmålet om de ufødte successors stilling er afgjort ved højesteretsdommen af 1920, og det må erkendes, at ligesom den almindelige arvegangsorden kan ændres ved lov, må også en særlig successionsordning kunne ændres ved lov. I andre lande har man da også afløst pengefideikommisserne for ca. 100 år siden, og i flere andre lande har der ikke i adskillige århundreder været mulighed for at oprette dem. Jeg tror også, det betyder noget, at en del fideikommiss er blevet nedlagt administrativt, fordi de ikke længere kunne opfylde deres formål. Det er netop det synspunkt, jeg har forsøgt at gøre gældende, at fideikommisserne ikke længere svarer til de ønsker, som opretteren havde.

Jeg er enig med det ærede medlem hr. Erhard Jakobsen i, at lovforslagets konkrete indhold er meget klart formuleret, og i, at adgangen til at oprette familielegater bør opretholdes. Men så er spørgsmålet, om afløsningen skal være tvungen eller frivillig. Det er mig bekendt, at der har været ønsker fremme om, at den skulle være frivillig, men mit parti er af den opfattelse, at denne afløsning må være ensartet for alle, altså tvungen. Det ville jo heller ikke være særlig behageligt for den fideikommissbesidder, som besluttede sig til ikke at ville gennemføre en afløsning, idet han derved kunne komme ud for behøjdelser fra yngre sønner eller døtre.

Jeg havde ikke tænkt mig, at der ville blive rettet noget angreb på afgiften på de 4 pct., og jeg havde egentlig tænkt mig at erklære mig indforstået med den, men da jeg nu hører, at den ærede ordfører for so-

cialdemokratiet foreslår en højere afgift, ser jeg mig nødsaget til på mit partis vegne at tage forbehold med hensyn til afgiftens størrelse, idet vi i hvert fald ikke mener, den bør være højere end 4 pct.

Jeg kan ikke være enig med det ærede medlem hr. Paabøl i, at denne sag har noget med den almindelige arvelov at gøre. Arvelovskommissionens betænkning, som angår den almindelige arvegangsorden her i landet, har intet med denne ganske særlige successionsordning at gøre. Jeg mener ikke, der er noget i vejen for, at vi kan fremme denne sag særskilt uden på nogen måde at knytte den til den almindelige arvelov. Jeg vil derfor tilsige mit partis bistand til velvillig behandling af lovforslaget i et udvalg.

Johs. Christiansen: Når det i den nye grundlovs § 84 fastslås, at for fremtiden kan intet familiefideikommiss oprettes, er det ingenlunde udtryk for nogen ny tanke. En tilsvarende bestemmelse blev foreslået allerede på den grundlovgivende forsamling i 1849, ligesom bestemmelsen også fandtes i flertallets grundlovsforslag 90 år senere. I relation til det nye forslag er det yderligere værd at erindre, at det i forfatningskommissionens forslag af 1937 hed, at det ved lov nærmere skulle bestemmes, hvordan de da bestående familiefideikommiss kunne overgå til fri ejendom.

Hvis man ser på det foreliggende forslag i belysning af disse fakta sammenholdt med lensafløsningens hele forløb i årene 1919—20, kan der næppe være større forundring over det skridt, den højtærede justitsminister nu har taget. Man må her navnlig også tage i betragtning, at selve det formål, der oprindeligt lå til grund for familiefideikommissernes oprettelse, forlængst har udspillet sin rolle. Herom siger professor Stig Juul i sin afhandling „Fideikommissarisk Substitution“ bl. a., hvis jeg må have lov at citere:

„Med de ændrede samfundsforhold spiller slægterne ikke længere nogen rolle som sådanne, og den tanke at forfordele de andre slægtninge til fordel for en enkelt for at gøre denne særlig egnet til at repræsentere slægten overfor omverdenen og til at bære familiens navn forekommer en moderne tankegang irrational.“

Den betragtning kan jeg ganske tiltræde

[Johs. Christiansen.]

og ser iøvrigt ingen hindring for at anbefale nærværende forslag som et udmærket grundlag for den videre forhandling i udvalg.

Efter ministerens udtalelser her i tinget den 14. januar og de meget udførlige bemærkninger, som ledsager forslaget, er der ellers ikke for mig større anledning til at gøre yderligere bemærkninger om enkelthederne, men der er et par betragtninger af mere principiel natur, som jeg gerne vil gøre. I modsætning til loven af 4. oktober 1919 har de nu forelagte afløsningsbestemmelser ingen stor eller betydningsfuld samfundsinteresse bag sig, således som ærede ordførere allerede før mig med rette har understreget. Efter en justitsministeriel opgørelse af 1938—39, revideret og ajourført i 1949; udgør de bundne kapitaler, som lovforslaget omfatter, et forholdsvis beskedent beløb, nemlig knap 36 mill. kr.; det er jo efter vore dages værdimål et beskedent beløb. Det er fordelt på 77 fideikommissar, som det påhviler myndighederne at føre kontrol med. Her er altså tale om en måske ikke så forfærdelig stor opgave, men dog en administrativ opgave, som justitsministeriet af let forståelige grunde ønsker sig fritaget for, og da administrationen er mere end omfattende nok i forvejen, taler også dette til gunst for forslagens gennemførelse.

Nu er det imidlertid ikke sådan, at al kontrol vil blive overflødiggjort, selvom lovforslaget gennemføres. Af fideikommissets kapital båndlægges de to femtedele til første successor, og det påhviler, såvidt jeg har forstået, overformynderiet at føre tilsyn med, at denne deling af kapitalen foregår på lovmæssig måde, ligesom samme myndighed yderligere skal føre kontrol med den del af kapitalen, som fideikommissbesidderen kan få brugs- eller rentenydelsesret til.

Jeg har ingen indvending at gøre imod det principielle i, at en sådan kontrol skal føres — det er klart — men jeg vil dog i denne forbindelse gerne spørge den højtærede justitsminister, om bestemmelserne i lovforslagets § 6, stk. 2, ikke er lovlig nærtagne. Er det virkelig nødvendigt at ulejlig overformynderiet i forbindelse med kapitaler, hvis afkastning ligger mellem 100 og 400 kr. årlig? Det er ikke noget stort spørgsmål, det indrømmer jeg gerne, men der kunne dog blive tale om en forenkling, og

hvorfor strengt taget gøre livet mere indviklet end nødvendigt?

En noget større principiel betydning knytter sig til et andet spørgsmål, som jeg vil stille. I sin fremsættelsestale gjorde ministeren den bemærkning, at afløsningen måtte være tvungen, for nu måtte der gøres rent bord, som ministeren udtrykte sig. En opfattelse som denne taler naturligvis til ære for ministerens renlighedssans, men når det til støtte for tvungen afløsning bliver anført, at „indenfor fideikommissbesiddernes egne rækker har man med stadig voksende styrke ønsket mulighed for en afløsning“, må jeg dog sige, det er klart, at nogen meget stor del kan der næppe blive tilbage, selvom man måske indrømmede frivillighedsprincippet en vis ret.

Jeg har allerede sagt, at jeg principielt er enig med ministeren i, at en afløsningsordning, som tiden jo allerede er løbet fra her, ville være ønskelig. Men dels betonedes ministeren selv, at der ingen samfundsinteresser knytter sig til en sådan afløsning, og dels foretrækker jeg — det gælder forøvrigt i alle livets forhold — frivillighedsprincippet fremfor tvangen, når denne sidste ikke ligefrem er påkrævet af hensyn til almenvellet. Det, jeg derfor gerne vil spørge den højtærede justitsminister om, er da dette, om man ikke i et nærmere bestemt omfang kunne lade afløsningsordningen være fakultativ. Jeg lagde meget vel mærke til, hvad den sidste ærede ordfører, det ærede medlem fru Hanne Budtz, sagde herom, men hvis det virkelig forholder sig, som det er sagt, at et stadig stigende antal fideikommissbesiddere selv ønsker en afløsning, vil, som jeg bemærkede før, det antal, der i øjeblikket ikke ønsker en sådan, jo ikke blive ret stort, og for disse sidste kunne man da sætte en frist på nogle få år, således at forstå, at hvis de ikke indenfor denne frist selv begærede afløsningen og fik den i orden, faldt de naturligvis ved fristens udløb ind under bestemmelser af den art, som foreskrives i det foreliggende lovforslag. Hvorvidt man så til en sådan bestemmelse skulle knytte en lidt højere afgift end den, der foreslås i lovforslaget, bl. a. til bestridelse af de derved forøgede omkostninger, vil ikke være noget stort spørgsmål, og derom ville jeg meget gerne inklade mig i en forhandling.

[Johs. Christiansen.]

Jeg henstiller til ministeren at tage disse bemærkninger med ind i sine videre overvejelser, men iøvrigt kan jeg som allerede antydet fra vor side tilsige lovforslaget en velvillig behandling i udvalget.

Aksel Larsen: Jeg kan ikke tilsige lovforslaget nogen velvillig behandling i udvalget, for dér kommer jeg ikke, men jeg kan tilsige det en velvillig behandling fra mit partis side her i tinget, og det tæller måske også lidt.

Vi har ingen betænkeligheder ved en lovgivning af denne art. Ganske vist er den ikke direkte påbudt ved grundlovsændringen, men på den anden side må det vel være sådan, at når man ikke fremtidig kan oprette familiefideikommissier, pengefideikommissier, bør de bestående afvikles. Det kan godt være, vi ville have skrevet loven lidt anderledes, hvis det var os, der havde regeringsmagt og skulle skrive udkast til en sådan lov, men det er det nu engang ikke, og i det store og hele kan vi tilslutte os den udformning, lovforslaget har fået fra ministerens hånd. Vi har muligvis nogle småting at komme ind på, men det mener jeg vi kan vente med til anden behandling, når vi ser, hvordan det er gået med behandlingen i udvalget.

Der er dog en bemærkning, jeg må fremkomme med her, og det er nærmest et spørgsmål til den højtærede justitsminister. Jeg vil da spørge, hvorfor loven ikke skal finde anvendelse på familiefideikommissier, der udelukkende består af løsøre. Jeg har forgæves søgt efter en begrundelse for denne undtagelsesbestemmelse. Såvidt jeg kan se, er der ikke nogen i ministerens fremsættelsestale, men i bemærkningerne står der ad § 1, at

„med hensyn til familiefideikommissier, der helt eller delvis består af løsøre, gør der sig efter justitsministeriets for mening sådanne særlige forhold gældende, at det er rimeligt at lade disse fideikommissier indtage en særstilling.“

Jeg vil være taknemlig for at få at vide, hvad det er for ganske særlige forhold, der her gør sig gældende. Der skal i hvert fald ganske særlige forhold til, for at det kan overbevise os om, at det er nødvendigt, at

samfundet blander sig i at skaffe arbejdskraft og vel også penge til at garantere sådanne løsørefideikommissier, altså garantere, at disse gamle bøger, skriveborde, spadsrestokke, eller hvad ved jeg, går i arv i en bestemt rækkefølge til ganske bestemte, ofte endnu ufødte personer. Jeg henstiller, at vi får nogle oplysninger om dette, og det er jo så muligt, at disse oplysninger vil tilfredsstille os; ellers må vi på dette ene punkt forbeholde os vor stilling.

Oluf Pedersen: Det er jo rigtigt, som det har været sagt her af tidligere ærede ordførere, at det foreliggende lovforslag ikke har nær samme betydning som loven af 4. oktober 1919, men det drejer sig dog om et beløb på 35 mill. kr.

Det vil blive sådan efter lovforslaget, at der fremover bliver en mere ligelig arveret; den vil komme til at omfatte alle og ikke holde sig alene til hankønnet. Desuden vil der ved lovforslagets vedtagelse ske det, at formuerne i højere grad bliver til fri disposition. Jeg synes, at begge disse ting er fremskridt, og vil derfor anbefale lovforslaget til velvillig behandling i et udvalg.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg takker de ærede medlemmer, der har givet tilslutning til dette lovforslag. Denne tak kan altså ikke gælde det ærede medlem hr. Paabøl.

Det ærede medlem hr. Erhard Jakobsen gjorde nogle bemærkninger om båndlæggelse af arv. Jeg tror, det ærede medlem har misforstået det lidt, for det, der er tale om ved båndlæggelse af arv, sigter i alt fald ikke på at give en enkelt i en søskendeflok en særlig gunstig stilling. Det kan naturligvis blive resultatet i generationernes løb, hvis arven er båndlagt, men det er ikke det, bestemmelserne sigter på. Med hensyn til afgiften vil jeg gerne sige, at jeg er tilbøjelig til at tro, at når man fra den ene side ønsker at forhøje den og fra den anden side at nedsætte den, er det nok rigtigst at lade den være som foreslået i lovforslaget.

Til det ærede medlem hr. Paabøl har jeg iøvrigt en par bemærkninger. Det ærede medlem ville — sådan forstod jeg det — slet ikke være med til dette her og gjorde den bemærkning, at når man havde dette

[Justitsministeren.]

retsinstitut, skuffede man ingen berettigede forventninger ved at opretholde det. Den betragtning kan man muligt nok anføre, men jeg vil alligevel tro, at den, der i praksis har været ude for henvendelser fra fideikommissbesidderes pårørende, ikke helt deler den opfattelse, at der ikke er nogen, der med rette vil føle sig skuffet. For mig må den afgørende betragtning i alt fald være den, at tilstedeværelsen af retsinstituttet som sådan vil føles stødende, når det favoriserer en enkelt af en søskendeflok, ligesom jeg heller ikke mener, man kan se bort fra, at der som oftest vil ske en favorisering af sønner fremfor døtre. Jeg forstod, at det ærede medlem hr. Paabøl ville begrænse sit ønske på dette område til, at der blev skabt en øget dispositionsret for fideikommissbesiddere, men udfra mit synspunkt løser dette intet problem.

Det ærede medlem pegede endelig på hensynet til stifteren.

Jeg tror, det ærede medlem fru Hanne Budtz har ret i, at det nok kan frembyde vanskeligheder at nå frem til en antagelse af, hvad stifterens vilje ville have været, hvis han havde kendt den udvikling, retsinstituttet havde gennemløbet. Man kunne måske med større rimelighed pege på den ret, successorerne måtte have; deres retskrav synes jeg dog lovforslaget tilgodeser på en rimelig måde.

Når det ærede medlem hr. Paabøl sluttede med at sige, at der bør graves et spadestik dybere end gjort, misforstår det ærede medlem mig ikke, når jeg siger, at jeg tror, de embedsmænd i justitsministeriet, der sammen med professor Stig Iuul har gjort et meget stort arbejde på dette område, har gravet så dybt, som det er muligt.

Til det ærede medlem fru Hanne Budtz vil jeg gøre nogle ganske få bemærkninger. Det er rigtigt, som det ærede medlem siger, at pengefideikommiss har kunnet oprettes uden at blive konfirmeret af justitsministeriet. Vi ved ikke, hvor mange det drejer sig om, og heller ikke hvilke kapitaler.

De vil imidlertid efter lovforslaget blive indkaldt til opgørelse, og vi vil da få det at se. Men vi har i justitsministeriet en fornemmelse af, at det ikke drejer sig om mange pengefideikommiss, ej heller om store kapitaler. Det ærede medlem peger specielt på spørgsmålet om fideikommiss med kapitalen anbragt i en enkelt fast ejendom. Såvidt det er mig bekendt, er der en halv snes af den slags pengefideikommiss, og jeg vil være tilbøjelig til at tro, at afløsningen af dem ikke vil frembyde særlige vanskeligheder, men jeg er enig med det ærede medlem i, at det er et af de problemer, det vil være rimeligt at drøfte i det udvalg, jeg regner med bliver nedsat angående dette lovforslag. Det er jo på ingen måde et lovforslag, der skal jages igennem, selvom jeg meget gerne så, at det blev gennemført i denne samling.

Det ærede medlem nævnte ligesom det ærede medlem hr. Johs. Christiansen spørgsmålet om frivillighedsprincippet. Derom vil jeg gerne sige, at en principiel betragtning, der går ind for frivillighedsprincippet, kan jeg i og for sig meget vel forstå, men jeg synes, at frivillighedsinstituttet vil øge vilkårligheden, ligesom jeg tror, at det ærede medlem fru Hanne Budtz har ret i, at en frivillig ordning kan føre til bitre familiestridigheder, som der kunne være al anledning til at undgå.

Til det ærede medlem hr. Johs. Christiansen vil jeg gerne sige udover det, jeg har sagt om frivillighedsprincippet, at jeg er særdeles villig til at drøfte indholdet af § 6, stk. 2, hvor der kan være spørgsmål om at ændre grænserne. Det ærede medlems sidste bemærkninger forstod jeg på den måde, at han kunne tænke sig en løsning, hvorefter problemet om afløsningen blev udsat i nogle få år, og at man hertil kædede spørgsmålet om afgiftens størrelse. Jeg er naturligvis villig til at drøfte enhver tanke, der fremsættes dette forslag vedrørende, men jeg ville på forhånd være betænkelig ved at indføre en ordning, der kunne muliggøre, at der gennem år opstod en familiestrid, som

[Justitsministeren.]

dog måtte finde sin udløsning på en eller anden måde. Jeg er derfor principielt tilhænger af, at man nu skærer igennem.

Jeg takker det ærede medlem hr. Aksel Larsen for tilslutningen til lovforslaget. Det ærede medlem gjorde den bemærkning, at hvis hans parti skulle have udformet det, ville man måske have skrevet det lidt anderledes. Det går jeg ud fra at vi hører lidt nærmere om ved lovforslagets anden behandling; jeg skal iøvrigt søge at forberede mig på ved lovforslagets anden behandling at give det ærede medlem et udtømmende svar på spørgsmålet om, hvorfor løsørefideikommissier ikke inddrages under loven; den detail har jeg ikke helt præsent.

Jeg takker også det ærede medlem hr. Oluf Pedersen for hans tilslutning til lovforslaget.

Paabøl: Det ærede medlem fru Hanne Budtz udtalte, at dette spørgsmål ikke har noget med den almindelige arvelov at gøre; deri er jeg ikke enig med det ærede medlem. Jeg mener fortsat, det vil være rigtigt at drøfte spørgsmålet i en større principiel sammenhæng, for jeg mener, spørgsmålet hører sammen med båndlæggelsesbestemmelserne i det hele taget, en passende afgrænsning med hensyn til familielegater og andre ting. Om spørgsmålet kan løses isoleret, vil jo arbejdet i udvalget vise.

De argumenter for en ophævelse, som er anført, fører efter min opfattelse ikke videre end til en ændring i erektionsbrevene og de deri fastsatte betingelser på de punkter, hvor disse på afgørende måde er ude af kontakt med tiden; det gælder først og fremmest med hensyn til anbringelsesmåden og måske også med hensyn til arvefølgen. Om vanskelighederne ved at finde frem til en rationel løsning på dette område viser sig så store, at man vil gå til en fuldstændig ophævelse af pengefideikommissierne, det kan man så til sin tid tage stilling til.

Når den højtærede minister siger, at man ikke kan finde frem til, hvad stifterne ville, er det jo rigtigt, men een ting ville de dog: de ville en båndlæggelse, og en båndlæggelse var jo mulig under de daværende forhold; men hvis man kan finde en passende anbringelsesmåde og en smidigere administrationsmåde, således at pengene anbringes i

visse faste objekter og man opnår passende forrentning af de kapitaler, som fideikommissierne omfatter, så er det dog et spørgsmål, om stifterne ikke fortsat ville have ønsket båndlæggelse.

Johs. Christiansen: Jeg deler ikke den frygt for at indskyde frivillighedsprincippet på den af mig antydede måde, som jeg forstod den højtærede minister nu også nærede i forlængelse af de bemærkninger, som det ærede medlem fru Hanne Budtz har gjort. Min tanke er ingenlunde den at ville foreslå et frivillighedsprincip indført med den konsekvens, at afløsningen kunne strække sig over en længere årrække. I den tanke, jeg fremsatte, lå der ikke andet end dette, at den mulighed i hvert fald for mig synes at være tilstede, at der kan være fideikommissbesiddere, der har deres penge anbragt på en sådan måde og har sådan en hensyn at tage iøvrigt, at det ville være praktisk for dem at have et ganske kort åremål at arrangere sig i. Jeg har tænkt på et åremål af f. eks. 5 år; derudaf vil der ikke komme nogen som helst, hverken blodig eller hårrejsende, familiestrid, såvidt jeg da er i stand til at kunne bedømme menneskenes evne til at forstå og reagere på rette måde.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Overfor det ærede medlems sidste bemærkning vil jeg gerne sige, at man kan naturligvis i udvalget overveje, om det er rimeligt at indføre et kortere åremål, hvori besidderne kan få lejlighed til at arrangere sig. Hvorvidt det er nødvendigt, kan jeg ikke overse i øjeblikket; det kan vi drøfte.

Til det ærede medlem hr. Paabøl skal jeg sige, at det ærede medlem hæfter sig alene ved anbringelsesmåden; men det rører ikke ved dette, at der gøres uret mod de andre, uret mod besidderens søskende, og det er det, der for mig synes at være det principielle i sagen. Det ærede medlem har alene besidderens interesser for øje; jeg ser også på andres interesser.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Erhard Jakobsen: Jeg tillader mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den følgende sag var:

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om kommunale valg [af Jens Chr. Christensen m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1763; fremsættelsen findes i tidenden sp. 2670).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Indenrigs- og boligministeren (Kjærboel): Det ærede medlem hr. Harald Nielsen stillede forleden i det høje ting et spørgsmål om dobbelt listeforbund ved kommunevalgene. Jeg svarede ved den lejlighed, at sådant listeforbund ikke kan anvendes efter den gældende kommunale valglov, og det ærede medlem og de øvrige forslagsstillere til det foreliggende lovforslag har nu bøjet sig for ministeriets fortolkning af den gældende lov og har fremsat forslag til lovens ændring.

Jeg sagde i mit svar på det ærede medlems spørgsmål, at det ikke var noget nyt problem, der her blev rejst. Jeg kan i og for sig tilføje, at hvis man havde ment, der var en mangel ved loven, havde der været god tid til at stille ændringsforslag, det havde ikke været nødvendigt at vente til allersidste øjeblik. Der er i dag knap fem uger, til vi skal have kommunevalg, og jeg går ud fra, at de ærede forslagsstillere tænker sig, at dette lovforslag, hvis det gennemføres, skal have virkning allerede for de forestående valg. Jeg tror imidlertid, at man i kommunerne har haft den opfattelse, at den lov, der blev gennemført umiddelbart før jul om kommunale valg, indeholdt samtlige de ændringer, der kunne ventes forud for valgene i år. Der er nok nogle, som vil hævde, at partierne i folketinget allerede dengang burde have fremført alle de ønsker, som de måtte have om ændringer i den kommunale valglov.

Jeg gav også udtryk for, at jeg ikke så med særlig sympati på forslagstillernes

tanke. Jeg udtrykte mig neutralt ved at sige, at en indførelse af dobbelt listeforbund næppe ville gøre valgloven lettere forståelig for almindelige mennesker. Nu ved jeg, at en fremtrædende mand engang har sagt, at det er ikke nogen menneskeret at forstå valgloven, men jeg ved også, af venstres repræsentanter gentagne gange har givet udtryk for den modsatte tankegang: at man burde stræbe efter at give valgloven et sådant indhold, at de medborgere, som interesserer sig for disse forhold, også har mulighed for at sætte sig ind i dem. Vi står altså her ved en undtagelse fra det af venstre tidligere knæsatte princip, og baggrunden for lovforslaget ligger vel i, at partiet ved amtsrådsvalgene kan være interesseret i at opstille lokale kandidatlister.

Hvad selve lovforslaget angår, er det meget kortfattet, jeg tror for kortfattet. Det bliver nok nødvendigt, hvis det skal gennemføres, at gennemføre visse ændringer og tilføjelser af teknisk natur, så at det er helt klart, hvor langt man kan gå med hensyn til dobbelte listeforbund. Jeg går ud fra, at det under alle omstændigheder bliver nødvendigt med en udvalgsbehandling, og herunder må udvalget jo nærmere drøfte både lovforslagets udformning, og navnlig om man, alt taget i betragtning, anser det for forsvarligt på et så sent tidspunkt at gennemføre nye bestemmelser i den kommunale valglov med henblik på det forestående kommunevalg.

Ordføreren for forslagsstillerne (Jens Chr. Christensen): Der er ingen grund for mig til at føje ret meget til det, jeg sagde ved lovforslagets fremsættelse. De eksempler, som jeg fremdrog, viser med al mulig tydelighed, at det er nødvendigt at få gennemført en regel som den, der er indeholdt i det forslag, vi har fremsat.

Det, der for mig er det centrale i sagen, er, at et parti, som dog er en enhed, enten det anmelder een eller flere lister, ikke skal være afskåret fra at gå i listeforbund med andre partier. Anmelder et parti kun een liste, har det adgang til at gå i forbund med et andet parti eller med en upolitisk liste, og jeg mener, at den samme adgang bør være tilstedet for et parti, der af forskellige grunde er nødsaget til at anmelde flere lister. Med min bedste vilje kan jeg ikke se, hvad